DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

10. september 2009 *

I sag C-199/08,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Oberster Gerichtshof (Østrig) ved afgørelse af 23. april 2008, indgået til Domstolen den 15. maj 2008, i sagen:

Erhard Eschig

mod

UNIQA Sachversicherung AG,

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C.W.A. Timmermans, og dommerne J.-C. Bonichot, J. Makarczyk, P. Kūris og C. Toader (refererende dommer),

* Processprog: tysk.

generaladvokat: V. Trstenjak
justitssekretær: fuldmægtig K. Malacek,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 11. marts 2009,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Eschig ved Rechtsanwalt E. Salpius

— UNIQA Sachversicherung AG ved Rechtsanwalt M. Paar

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer og J. Bauer, som befuldmægtigede

— den tjekkiske regering ved M. Smolek, som befuldmægtiget

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved N. Yerrell og G. Braun, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 14. maj 2009,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 1, i Rådets direktiv 87/344/EØF af 22. juni 1987 om samordning af de ved lov eller administrativt fastsatte bestemmelser om retshjælpsforsikring (EFT L 185, s 77).

2 Anmodningen er indgivet under en sag mellem Erhard Eschig og forsikringsselskabet UNIQA Sachversicherung AG (herefter »UNIQA«) vedrørende dels dækningen af visse advokatudgifter dels gyldigheden af en klausul i de almindelige betingelser for retshjælpsforsikring, hvorefter forsikreren, når flere forsikringstageres interesser skal varetages over for de samme modparter og hviler på samme eller lignende årsag, er bemyndiget til at begrænse sin ydelse til førelse af en prøvesag eller eventuelt til anlæggelse af kollektive søgsmål eller andre kollektive varetagelsesformer med rettergangsfuldmægtige valgt af den pågældende forsikrer.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

3 I betragtning 11 og 12 til direktiv 87/344 angives følgende:

»Hensynet til den retshjælpssikredes interesser indebærer, at denne, når der foreligger en interessekonflikt, selv kan vælge sin advokat eller enhver anden person, som har de af den nationale lovgivning krævede kvalifikationer for at kunne give møde under en sag behandlet retsligt eller administrativt.

Medlemsstaterne bør have mulighed for at fritage virksomheder for pligten til at indrømme den sikrede nævnte adgang til frit at vælge advokat, når retshjælpsforsikringen er begrænset til at dække forhold, der vedrører brugen af vejkøretøjer på deres område, og når andre begrænsende betingelser er opfyldt.«

4 Artikel 3 i direktiv 87/344 bestemmer:

»1. Retshjælpsgarantien skal være omfattet af en i forhold til de øvrige forsikringsklasser særskilt aftale eller af et særskilt kapitel i en enhedspolice med angivelse af omfanget af retshjælpsgarantien og, hvis medlemsstaten kræver det, af den dertil svarende præmie.

2. Hver medlemsstat træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre, at de virksomheder, der er etableret på dens område, efter den mulighed, som medlemsstaten pålægger, eller efter eget valg, hvis medlemsstaten giver sit samtykke hertil, vedtager mindst en af følgende alternative løsninger:

a) Virksomheden skal drage omsorg for, at ingen medarbejder, der beskæftiger sig med behandlingen af skader under retshjælpsforsikring eller med juridisk rådgivning i forbindelse med denne behandling, samtidig udøver en lignende aktivitet:

— hvis virksomheden omfatter flere forsikringsklasser: inden for en anden klasse omfattet af samme virksomhed

— hvad enten virksomheden omfatter flere klasser eller er specialiseret: i en anden virksomhed, som har finansiel forretningsmæssig eller administrativ tilknytning til førstnævnte, og som omfatter en eller flere andre klasser henhørende under direktiv 73/239/EØF.

b) Virksomheden skal overlade behandlingen af skadessager under klassen for retshjælpsforsikring til en i juridisk henseende selvstændig virksomhed. Denne virksomhed skal angives i den særskilte aftale eller det særskilte kapitel, der er nævnt i stk. 1. Hvis denne i juridisk henseende selvstændige virksomhed er knyttet til en anden virksomhed, som driver forsikring i en eller flere af de andre klasser, der er anført under punkt A i bilaget til direktiv 73/329/EØF, må de medarbejdere i sidstnævnte virksomhed, der beskæftiger sig med behandling af skadessager eller med juridisk rådgivning i forbindelse med denne behandling, ikke samtidig udøve den samme eller en lignede aktivitet i den anden virksomhed. Medlemsstaterne kan endvidere bestemme, at dette krav også skal gælde for medlemmerne af ledelsesorganet.

c) Virksomheden skal i aftalen give den sikrede ret til, så snart forsikringsgiverens intervention kan påberåbes, at overdrage forsvaret af sine interesser til en advokat

efter eget valg eller, for så vidt den nationale lovgivning tillader dette, til enhver anden behørigt kvalificeret person.

3. Uanset hvilken mulighed der vælges, anses de retshjælpssikredes interesser for at være omfattet af ækvivalente garantier i henhold til dette direktiv.«

5 Artikel 4 i direktiv 87/344 er sålydende:

»1. Af enhver forsikringsaftale om retshjælp skal det udtrykkeligt fremgå:

a) at den sikrede frit kan vælge sin advokat eller enhver anden person, som er behørigt kvalificeret i henhold til den nationale lovgivning, når det er påkrævet for at forsvare, repræsentere eller varetage hans interesser i en sag behandlet retsligt eller administrativt

b) at den sikrede selv kan vælge sin advokat eller, hvis han foretrækker det, og for så vidt den nationale lovgivning tillader dette, enhver anden behørigt kvalificeret person til at varetage sine interesser, når der foreligger en interessekonflikt.

2. Ved advokat forstås enhver person, der har ret til at udøve virksomhed under en af de betegnelser, der er anført i direktiv 77/249/EØF af 22. marts 1977 om lettelser med henblik på den faktiske gennemførelse af advokaters fri udveksling af tjenesteydelser.«

6 Artikel 5 i direktiv 87/344 bestemmer:

»1. De enkelte medlemsstater kan undtage retshjælpsforsikring fra anvendelsen af artikel 4, stk. 1, hvis samtlige nedenstående betingelser er opfyldt:

a) Forsikringen vedrører udelukkende sager, der skyldes brug af vejkøretøjer på den pågældende medlemsstats område.

b) Forsikringen er knyttet til en aftale om ydelse af assistance i tilfælde af ulykke eller uheld, hvor et vejkøretøj er impliceret.

c) Hverken retshjælpsforsikreren eller assistanceforsikreren dækker ansvarsklasser.

d) Der er truffet forholdsregler, for at den juridiske rådgivning og hver parts repræsentation i en tvist varetages af helt uafhængige advokater, når disse parter er retshjælpssikrede hos den samme forsikringsgiver.

2. Den undtagelse, som en medlemsstat indrømmer en virksomhed i medfør af stk. 1, berører ikke anvendelsen af artikel 3, stk. 2.«

7 Artikel 6 i direktiv 87/344 bestemmer:

»Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger til, at der, med forbehold af enhver ret til at indbringe en sag for en retsinstans i henhold til den nationale lovgivning, fastsættes bestemmelser om voldgift eller en anden procedure, som giver tilsvarende sikkerhed for objektivitet, og som gør det muligt, i tilfælde af uoverensstemmelse mellem retshjælpsforsikreren og den sikrede, at træffe afgørelse om, hvorledes tvisten kan bilægges.

Det skal i forsikringsaftalen anføres, at den sikrede har ret til at bringe en sådan procedure i anvendelse.«

8 Artikel 7 i direktiv 87/344 lyder således:

»Når der opstår en interessekonflikt, eller hvis der er uenighed med hensyn til tvistens bilæggelse, skal retshjælpsforsikreren eller i givet fald det organ, der behandler skadessagerne, underrette den sikrede om:

— den i artikel 4 omhandlede ret

— muligheden for at anvende den i artikel 6 nævnte procedure.«

De nationale bestemmelser

9 Reglen om forsikringstagerens frie valg af repræsentant på området for retshjælpsforsikring er fastsat i § 158 k i den østrigske lov af 2. december 1958, som ændret ved lov af 11. februar 1993 om forsikringsaftaler (Versicherungsvertragsgesetz, herefter »VersVG«), der blev vedtaget til gennemførelse af artikel 4 i direktiv 87/344.

10 Det hedder i VersVG's § 158 k:

»1. Forsikringstageren kan frit vælge en person, der er fagligt kvalificeret til at repræsentere parter med henblik på at repræsentere sig i alle sager, der behandles retsligt eller administrativt. Den pågældende kan desuden frit vælge en advokat til at varetage sine retlige interesser i tilfælde af en interessekonflikt med forsikreren.

2. I forsikringsaftalen kan det fastsættes, at forsikringstageren som repræsentant i en sag, der behandles retsligt eller administrativt, kun kan vælge personer, der er fagligt kvalificerede til at være partsrepræsentanter, og som har deres kontor på det sted, hvor den retsinstans eller den administration, der er kompetent i første instans vedrørende den pågældende sag, er beliggende. Såfremt der på dette sted ikke findes mindst fire personer af denne art, som har deres kontor dér, skal retten til valg udvides til personerne i kompetenceområdet for denne førsteinstans, hvori den pågældende myndighed er beliggende.

3. Forsikringstagerens frie valg i henhold til stk. 1, første punktum, kan udøves, når forsikringstageren fremsætter krav om advokatbistand i forbindelse med en administrativ eller retslig sag; den ret, der tilkendes i samme stykkes andet punktum, udøves i tilfælde af en interessekonflikt. Såfremt forsikreren har overladt det til en anden forsikrer at behandle skadesagen, gælder oplysningspligten også for den pågældende forsikrer.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

11 Erhard Eschig, der er østrigsk statsborger, havde hos UNIQA tegnet kontrakt om retshjælpsforsikring, i hvilken det var aftalt, at de almindelige betingelser for retshjælpsforsikring (»Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutz Versicherung«, herefter »ARB 1995«) skulle finde anvendelse.

12 Det hedder i § 6.7.3 i ARB 1995:

»Såfremt flere forsikringstagere med henblik på at sikre deres retlige interesser er dækket af den samme forsikring i henhold til en eller flere kontrakter, og i tilfælde af at deres interesser som følge af forsikringsbegivenheder af samme eller lignende art skal varetages over for den eller de samme modparter, er forsikreren berettiget til indledningsvis at begrænse sine ydelser til udenretligt at varetage forsikringstagernes interesser og til at føre de nødvendige »prøvesager« gennem de af ham valgte rettergangsfuldmægtige.

Såfremt eller så snart disse foranstaltninger ikke er tilstrækkelige til at sikre forsikringstagerne mod fortabelse af deres rettigheder, og navnlig i tilfælde af en truende forældelse, afholder forsikreren bl.a. udgifterne til kollektive søgsmål eller andre former for retligt og udenretligt forsvar af kollektiv karakter, som varetages af en af forsikreren udpeget rettergangsfuldmægtig.«

13 Erhard Eschig havde, ligesom flere tusinde andre investorer, hvoraf en del var retshjælpsforsikrede hos UNIQA, investeret i investeringsvirksomhederne AMIS Financial Consulting AG og AMIS Asset Management Investment Services AS, som senere blev insolvente.

14 Erhard Eschig overdrog derfor advokatfirmaet Salpius Rechtsanwalts GmbH opgaven at repræsentere sig i en række sager, herunder de nævnte selskabers konkurser, politianmeldelsen mod selskabernes vedtægtsmæssige organer og i en sag anlagt mod Republikken Østrig, som han foreholder at have optrådt forsømmeligt i forbindelse med tilsynet af finansmarkederne.

15 Erhard Eschig anmodede UNIQA om at bekræfte, at tidligere og kommende tiltag foranstaltet af de af ham valgte advokater var dækket af retshjælpsforsikringen.

16 UNIQA afslog anmodningen og henviste herved til bestemmelserne i ARB 1995's § 6.7.3.

17 Erhard Eschig anlagde sag ved Landesgericht Salzburg for at få fastslået, for det første at UNIQA var pligtig at dække omkostningerne i forbindelse med hans advokaters tiltag i tidligere og kommende sager, og for det andet at ARB 1995's § 6.7.3 ikke var gyldig, hvorfor den var bortfaldet fra retshjælpsforsikringsaftalen.

18 Nævnte retsinstans frifandt sagsøgte med henvisning til, at ARB 1995's § 6.7.3 ikke tilsidesætter VersVG's § 158 k som fortolket i lyset af artikel 4, stk. 1, i direktiv 87/344, idet den tværtimod supplerer denne og indeholder en løsning i tilfælde af masseskader.

19 Erhard Eschig ankede denne afgørelse til Oberlandesgericht Linz, som ikke gav ham medhold i anken. Ankeinstansen fastslog bl.a., at begrænsningen i henhold til ARB 1995's § 6.7.3 var i overensstemmelse med direktiv 87/344.

20 Erhard Eschig indgav revisionsanke til prøvelse af den sidstnævnte afgørelse til Oberster Gerichtshof, der har rejst spørgsmål om fortolkningen af artikel 4 i direktiv 87/344.

21 For det første fastslår den forelæggende ret, at en ordret fortolkning af direktivets artikel 4 og det forhold, at artikel 5 indeholder en enkelt undtagelse fra princippet om det frie valg af rettergangsfuldmægtig, taler til fordel for Erhard Eschigs påstand.

22 For det andet finder den nævnte ret, at der ved en formålsfortolkning af artikel 4 fremgår en række grunde til, at forsikreren kan vælge en rettergangsfuldmægtig i de forsikredes navn, når et stort antal af dem har lidt skade ved samme begivenhed.

23 Da omkostningerne i forbindelse med et gruppesøgsmål er betragteligt mindre end omkostningerne ved en flerhed af enkeltsager, er der en risiko for, at forsikringsselskaberne kun accepterer at dække masseskaderne, såfremt de selv kan udpege rettergangsfuldmægtigen for samtlige forsikrede.

24 Hertil kommer, at ARB 1995's § 6.7.3 er komplementær til det princip om det frie valg af repræsentant, der er knæsat i direktiv 87/344.

25 Den forelæggende ret rejser også spørgsmålet vedrørende de passende kriterier for at definere begrebet masseskade. Retten finder, at en klausul, der bemyndiger forsikreren til at vælge rettergangsfuldmægtigen, når »flere forsikrede« er impliceret, tilsyneladende strider mod formålene med og kravene i direktiv 87/344.

26 Under disse omstændigheder har Oberster Gerichtshof besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen nedenstående præjudicielle spørgsmål:

»1) Skal artikel 4, stk. 1, i direktiv 87/344 […] fortolkes således, at den er til hinder for en klausul, der er indeholdt i en retshjælpsforsikrers almindelige forsikringsbetingelser, og hvorefter forsikreren i forbindelse med forsikringsbegivenheder, hvor et stort antal forsikringstagere har lidt tab som følge af den samme begivenhed (f.eks. et investeringsfirmas insolvens), er berettiget til at udpege en rettergangsfuldmægtig, hvilket dermed begrænser den enkelte forsikringstagers mulighed for frit at vælge en advokat [den såkaldte klausul vedrørende »masseskader«]?

2) Såfremt spørgsmålet 1 besvares benægtende: Hvilke betingelser skal da være opfyldt, for at der foreligger en »masseskade«, der ifølge (eller snarere som supplement til) direktivet giver forsikreren — og ikke forsikringstageren — ret til at vælge rettergangsfuldmægtigen?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første spørgsmål

27 Ved det første spørgsmål spørger den forelæggende ret nærmere bestemt, om artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 skal fortolkes således, at forsikreren ifølge en retshjælpsforsikringsaftale kan forbeholde sig ret til, når et stort antal forsikringstagere har lidt skade ved samme begivenhed, selv at vælge rettergangsfuldmægtigen for samtlige berørte forsikringstagere.

Indlæg for Domstolen

28 Erhard Eschig er, ligesom den østrigske og den tjekkiske regering, af den opfattelse, at direktivets artikel 4, stk. 1, litra a), skal fortolkes således, at den er til hinder for en fortolkning af de nationale bestemmelser, hvorefter forsikreren kan forbeholde sig ret til at vælge repræsentanten, når flere forsikrede har lidt skade ved samme begivenhed.

29 Direktivets artikel 4, stk. 1, litra a), har generel rækkevidde og fastsætter en særlig garanti til fordel for de retshjælpsforsikrede, der er uden forbindelse med imødegåelsen eller fjernelse af interessekonflikter. En formålsorienteret begrænsning eller en begrænsning, der hviler på forsikrernes finansielle interesser, således som den foreligger i hovedsagen, må afvises.

30 UNIQA og Kommissionen er af den modsatte opfattelse.

31 Nærmere bestemt finder de, at artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 ikke tildeler en forsikret med retshjælpsforsikringsaftale en selvstændig ret til frit at vælge sin repræsentant. Der må derfor indføres begrænsninger af denne ret, når et stort antal forsikrede har lidt skade ved samme begivenhed. De støtter deres argumentation på formålet med direktiv 87/344 og dets kontekst samt ordlyden af direktivets artikel 4, stk. 1, litra a), sammenholdt med dettes artikel 3, stk. 2, og artikel 5, set i lyset af direktivets betragtninger.

32 UNIQA og Kommissionen har således gjort gældende, at hovedformålet med direktiv 87/344 er at undgå eller fjerne interessekonflikter mellem forsikrede ved en retshjælpsforsikringsaftale og deres forsikrere, og at direktivet med dette formål giver medlemsstaterne valget mellem tre muligheder. Medlemsstaterne kan vælge en lovpligtig specialiseringsordning, nævnt i ottende betragtning til direktiv 87/344,

tilpasse kontrakterne i medfør af artikel 3, stk. 1, i direktiv 87/344 eller anvende en af de løsninger, som er omtalt i direktivets artikel 3, stk. 2.

33 Princippet om det frie valg af repræsentant ifølge artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 gælder alene i det tilfælde, som omtales i direktivets artikel 3, stk. 2, litra c).

34 Ifølge Kommissionen er forholdet det, at såfremt direktivets artikel 4, stk. 1, litra a), fandt anvendelse på samtlige løsninger ifølge dettes artikel 3, stk. 2, ville de to første være uden betydning og reduceret til almindelige supplerende bestemmelser, da løsningen i direktivets artikel 3, stk. 2, litra c), altid foreligger.

35 Til støtte for sin opfattelse henviser UNIQA tillige til affattelsen af betragtning 11 til direktiv 87/344, som anerkender retten til frit at vælge repræsentant, når der foreligger en interessekonflikt. Man må ifølge UNIQA således konkludere, at der, når der ikke foreligger nogen interessekonflikter, ikke består ret til frit at vælge repræsentant.

36 Herudover gør UNIQA gældende, at man i løbet af 1987, da direktiv 87/344 blev vedtaget, alene tog sigte på enkeltskader og på dem, som led skade herved, således at masseskader ikke blev omfattet af nævnte direktiv.

37 Hertil kommer, at undtagelsen i artikel 5 i direktiv 87/344 afgiver bevis for, at undtagelserne fra det frie valg af repræsentant er mulige og lovlige. Ifølge UNIQA udgør denne artikel ikke en absolut undtagelse, men er alene et eksempel. UNIQA finder derfor, at det forhold, at der ikke er blevet taget hensyn til masseskader, kræver, at man,

hvis man vil varetage de retshjæpsforsikredes interesser, må anlægge en analogifortolkning af direktivets artikel 5.

Domstolens svar

38 Indledningsvis henvises til Domstolens faste praksis, hvorefter der ved fortolkningen af en fællesskabsretlig bestemmelse ikke blot skal tages hensyn til dennes ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori den indgår, og til de mål, der forfølges med den ordning, som den udgør en del af (jf. dom af 17.11.1983, sag 292/82, Merck, Sml. s. 3781, præmis 12, af 21.2.1984, sag 337/82, St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, Sml. s. 1051, præmis 10, af 14.10.1999, sag C-223/98, Adidas, Sml. I, s. 7081, præmis 23, af 14.6.2001, sag C-191/99, Kvaerner, Sml. I, s. 4447, præmis 30, og af 7.6.2005, sag C-17/03, VEMW m.fl., Sml. I, s. 4983, præmis 41).

39 Herved bemærkes, at det fremgår af præamblen til direktiv 87/344, at det tager sigte på dels at lette etableringen af forsikringsvirksomhed ved ophævelse af forhindringer hidrørende fra nationale bestemmelser om forbud mod, at der udøves retshjælpsforsikring sideløbende eller samtidig med andre klasser, dels at beskytte interesserne hos de forsikrede ved i videst muligt omfang at undgå enhver eventuel interessekonflikt mellem en retshjælpsforsikret og hans forsikringsgiver samt at muliggøre en løsning heraf.

40 Med dette formål for øje har direktivet indført dels organisatoriske og kontraktmæssige foranstaltninger, dels en række specifikke garantier til fordel for de forsikrede.

41 Hvad angår de organisatoriske og kontraktmæssige foranstaltninger giver artikel 3, stk. 2, i direktiv 87/344 forsikrerne mulighed for at behandle skadesager med et særligt personale inden for samme virksomhed eller at overlade behandlingen af skadesagerne

til en retligt set selvstændig virksomhed. Direktivets artikel 3, stk. 2, litra c), giver desuden mulighed for at undgå interessekonflikter ved at tillade den forsikrede frit at vælge sin repræsentant, når en skadebegivenhed, der er dækket af forsikringen, indtræder.

42 Ifølge artikel 3, stk. 3, i direktiv 87/344 betragtes hver enkelt af disse løsninger som garant for varetagelsen af interesserne for de forsikrede, som er dækket af en retshjælpsforsikring på tilsvarende måde. Det påhviler hver enkelt medlemsstat at påse, at forsikringsvirksomhederne på medlemsstatens område gennemfører mindst en af disse alternative løsninger. Medlemsstaten kan imidlertid påtvinge en af løsningerne eller overlade det til virksomhederne frit at vælge blandt flere alternative løsninger.

43 Desuden fastsætter artikel 3, stk. 1, i direktiv 87/344, at retshjælpsforsikringen skal være omfattet af en i forhold til de øvrige forsikringsklasser særskilt aftale eller af et særskilt kapitel i en enhedspolice med angivelse af forsikringens omfang. Medlemsstaterne kan forpligte forsikrerne til også at nævne den præmie, der skal betales for retshjælpsforsikringen.

44 Hvad angår de specifikke garantier anerkender dette direktiv, at de forsikrede i de procedurer, som omhandles i litra a) i artikel 4, eller når der optræder en interessekonflikt ved anvendelsen af litra b) i samme artikel, har ret til frit at vælge deres repræsentant.

45 Som det fremgår af artikel 4, 6 og 7 under ét i direktiv 87/344, tager de rettigheder, der tilkendes de forsikrede i henhold til de nævnte artikler, sigte på i vidt omfang at beskytte interesserne hos den forsikrede, uden at der opstilles en begrænsning til de situationer, hvor der optræder en interessekonflikt.

46 Det må også fastslås, at det fremgår af ordlyden af artikel 3, 4 og 5 i direktiv 87/344 samt af direktivets kontekst, at retten til frit at vælge repræsentant tilkendes den enkelte forsikringstager generelt og selvstændigt inden for de grænser, der er fastsat i hver af disse artikler.

47 Således må det påpeges, for det første, at artikel 4, stk. 1, i direktiv 87/344 anerkender den forsikredes ret til at vælge sin repræsentant, men at bestemmelsen, med undtagelse af de situationer, hvor der optræder en interessekonflikt, begrænser retten til sager af retslig eller administrativ art. Anvendelsen af pronomenet »enhver« samt præsens i bestemmelsen »skal fremgå« markerer den almindelige rækkevidde af og det obligatoriske indhold af denne regel.

48 Det må for det andet fremhæves, at nævnte bestemmelse fastsætter minimumsgrænsen for den frihed, som skal gives den forsikrede, uanset hvilket valg der er foretaget ifølge direktivets artikel 3, stk. 2, som forsikringsvirksomheden efterkommer.

49 Henset hertil må det fastslås, at foranstaltningerne i artikel 3, stk. 2, litra a) og b), i direktiv 87/344 bevarer deres anvendelsesområde selv i det tilfælde, hvor der af artikel 4, stk. 1, litra a), i dette direktiv er udledt en selvstændig ret for den forsikrede ifølge en aftale om retshjælpsforsikring til frit at vælge sin repræsentant.

50 Løsningen i artikel 3, stk. 2, litra c), i direktiv 87/344 giver nemlig de forsikrede videregående rettigheder end direktivets artikel 4, stk. 1, litra a). Sidstnævnte bestemmelse giver således kun ret til frit at vælge repræsentant i det tilfælde, hvor der er indledt en retslig eller en administrativ procedure. Derimod har den forsikrede ifølge løsningen efter direktivets artikel 3, stk. 2, litra c), ret til at overlade varetagelsen af sine interesser til en repræsentant, når han har ret til at kræve bistand fra forsikreren i henhold til forsikringsaftalen, dvs. også før der indledes retslig eller administrativ sag.

51 Den af UNIQA og Kommissionen foreslåede fortolkning ville tillige fjerne anvendelsesområdet fra artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344. I det tilfælde, hvor optionen ifølge direktivets artikel 3, stk. 2, litra c), udøves, vil retten til at vælge sin repræsentant frit også bestå, selv før der indledes administrativ eller retslig sag. Såfremt direktivets artikel 4, stk. 1, litra a), kun kunne finde anvendelse, såfremt denne første bestemmelse faktisk blev lagt til grund, ville artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 blive tømt for ethvert normativt indhold.

52 I øvrigt bekræfter betragtning 11 til direktiv 87/344, at retten til frit at vælge sin repræsentant under en retslig eller administrativ sag ikke er knyttet til forekomsten af en interessekonflikt.

53 Herved skal bemærkes, at ordene »und zwar immer« i den tysksprogede version af nævnte betragtning til direktiv 87/344 kan fortolkes således, at retten til frit at vælge sin repræsentant er knyttet til forekomsten af en interessekonflikt. Imidlertid kan en sådan fortolkning ikke påberåbes til støtte for en restriktiv forståelse af direktivets artikel 4, stk. 1, litra a).

54 For det første fremgår det af fast retspraksis, at nødvendigheden af en ensartet fortolkning af fællesskabsdirektiverne udelukker, at en bestemmelses ordlyd i tvivlstilfælde betragtes isoleret, idet det nævnte hensyn tværtimod kræver, at ordlyden fortolkes og anvendes på baggrund af versionerne på de andre officielle sprog (jf. i denne retning dom af 2.4.1998, sag C-296/95, EMU Tabac m.fl., Sml. I, s. 1605, præmis 36, af 17.6.1998, sag C-321/96, Mecklenburg, Sml. I, s. 3809, præmis 29, og af 26.5.2005, sag C-498/03, Kingscrest Associates og Montecello, Sml. I, s. 4427, præmis 26).

55 Som generaladvokaten har fremhævet i punkt 71 i forslaget til afgørelse, fremgår det imidlertid af sammenligningen mellem de forskellige sprogversioner, at retten til frit at vælge sin repræsentant under en hvilken som helst retslig eller administrativ sag anerkendes uafhængigt af forekomsten af en interessekonflikt.

56 For det andet må det, således som Kommissionen har anført, antages, at såfremt ordene »und zwar immer« blev fortolket som af UNIQA foreslået, ville bestemmelserne i artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 miste deres betydning, da deres normative indhold allerede indeholdes i dettes artikel 4, stk. 1, litra b).

57 For det tredje må det, således som generaladvokaten har understreget i punkt 73 i forslaget til afgørelse, antages, at hverken Kommissionens oprindelige direktivforslag eller de øvrige forberedende akter indicerer, at fællesskabslovgiver via artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 havde til hensigt blot at skabe et supplerende instrument til at fjerne interessekonflikter, men ikke til at indføre en selvstændig ret til at vælge repræsentant.

58 Det må tværtimod antages, at direktivets tilblivelseshistorie tillader at konkludere, at det oprindelige formål med i samtlige kontrakter om retshjælpsforsikring at sikre, at der består frit valg af repræsentant, som ikke er betinget af forekomsten af en interessekonflikt, er blevet bibeholdt, selv om det er blevet begrænset til retslige og administrative sager.

59 Det må for det fjerde fastslås, at artikel 5 i direktiv 87/344 vel giver medlemsstaterne beføjelse til fra anvendelsesområdet for direktivets artikel 4, stk. 1, at undtage visse sager, der opstår ved brug af køretøjer. Denne undtagelse fra retten til frit at vælge repræsentant skal dog fortolkes restriktivt og kan således ikke anvendes som grundlag for en argumentation ved analogi.

60 Det står desuden fast, at fællesskabslovgiver ikke har indført nogen undtagelse i det tilfælde, hvor et stort antal forsikringstagere har lidt skade ved samme begivenhed.

61 UNIQA og Kommissionen har herom gjort gældende, at fænomenet masseskade på tidspunktet for vedtagelsen af direktiv 87/344 endnu ikke var kendt. Derfor kan retten til frit at vælge repræsentant i medfør af direktivets artikel 4, stk. 1, litra a), ikke finde anvendelse i forbindelse med masseskader.

62 En sådan argumentation kan ikke lægges til grund.

63 For det første er fænomenet med begivenheder, som på samme måde berører et stort antal personer, nemlig ikke nyt. Som Erhard Eschig har anført, kendes der en række sager før det tidspunkt, hvor direktiv 87/344 blev vedtaget.

64 For det andet bemærkes, at selv om nye omstændigheder, på medlemsstatsplan, måtte medføre mange sagsanlæg med henblik på kollektivt at beskytte interesserne for medlemmer af en persongruppe, kan sådanne omstændigheder på fællesskabsrettens nuværende udviklingstrin ikke begrænse den frihed, som retshjælpsforsikrede har til at vælge, om de vil deltage eller ikke deltage i et sådant sagsanlæg, og eventuelt vælge en rettergangsfuldmægtig.

65 Endelig findes det hensigtsmæssigt at præcisere, at direktiv 87/344 ikke tager sigte på en fuldstændig harmonisering af kontrakterne om retshjælpsforsikring i medlemsstaterne, og at disse på fællesskabsrettens nuværende udviklingstrin stadig frit kan fastlægge reglerne for disse aftaler.

66 Imidlertid skal medlemsstaterne udøve deres beføjelser på dette område under overholdelse af fællesskabsretten, herunder navnlig artikel 4 i direktiv 87/344.

67 Det skal i øvrigt påpeges, at det påhviler den nationale ret at fortolke bestemmelserne i VersVG således, at der i videst muligt omfang tages hensyn til ordlyden af og formålet med direktiv 87/344, idet den skal hense til den fortolkning, som er givet ovenfor af direktivets artikel 4, stk. 1, for at nå det af direktivet ønskede resultat og således efterkomme artikel 249, stk. 3, EF (jf. i denne retning bl.a. dom af 5.10.2004, forenede sager C-397/01 — C-403/01, Pfeiffer m.fl., Sml. I, s. 8835, præmis 113).

68 Det første spørgsmål skal derfor besvares med, at artikel 4, stk. 1, litra a), i direktiv 87/344 skal fortolkes således, at forsikreren ifølge en retshjælpsforsikringsaftale ikke, når et stort antal forsikringstagere har lidt skade ved samme begivenhed, kan forbeholde sig ret til selv at vælge rettergangsfuldmægtigen for samtlige berørte forsikringstagere.

Det andet spørgsmål

69 Henset til svaret på det første spørgsmål, er det ikke længere nødvendigt at besvare det andet spørgsmål.

Sagens omkostninger

70 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

Artikel 4, stk. 1, litra a), i Rådets direktiv 87/344/EØF af 22. juni 1987 om samordning af de ved lov eller administrativt fastsatte bestemmelser om retshjælpsforsikring skal fortolkes således, at forsikreren ifølge en retshjælpsforsikringsaftale ikke, når et stort antal forsikringstagere har lidt skade ved samme begivenhed, kan forbeholde sig ret til selv at vælge rettergangsfuldmægtigen for samtlige berørte forsikringstagere.

Underskrifter